

MADDE 9.2 BİLDİRİMİ

Ahmet Yıldırım/Türkiye (no. 3111/10)

Dava Grubuna İlişkin Olarak

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DERNEĞİ (İFÖD)

Tarafından Sunulmuştur

3 Kasım 2023

İFÖD, ifade özgürlüğünü savunan ve destekleyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur.

DGI İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü

AİHM Kararlarının İnfazı Dairesi

F-67075 Strasbourg Cedex

FRANSA

03.11.2023

İfade Özgürlüğü Derneği'nin ("İFÖD") Ahmet Yıldırım/Türkiye (no. 3111/10) Dava Grubu ile İlgili Madde 9.2 Bildirimidir.

1. Bu bildirim, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan ve Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünü korumayı ve geliştirmeyi hedefleyen **İfade Özgürlüğü Derneği ("İFÖD")** tarafından hazırlanmıştır. İFÖD, 2021 yılından bu yana **Ahmet Yıldırım dava grubu** ile ilgili olarak Türk makamlarının genel önlemleri ısrarla tam ve etkili bir şekilde uygulamaması konusunda Bakanlar Komitesi'ne ("Komite") güncel bilgiler sunmaktadır.¹
2. *Ahmet Yıldırım* dava grubuyla ilgili olarak, İFÖD 26.01.2021 ve 17.01.2023 tarihlerinde iki Madde 9.2 bildirimini sunmuştur.² Bu bildirimlerde İFÖD, 5651 sayılı Kanun'un arka planını ve yapılan değişiklikleri ayrıntılı olarak açıklamıştır. İFÖD ayrıca, 5651 sayılı Kanun'un **Sözleşme'nin 10. maddesinin öngörülebilirlik şartını karşılamadığını** ve kamu makamlarının yetkilerini kötüye kullanmalarına karşı **herhangi bir güvence sağlamadığını** gösteren örnekler ve istatistikler sunmuştur.
3. Bakanlar Komitesi, **9-11 Mart 2021 tarihli 1398. toplantısında Ahmet Yıldırım/Türkiye** davasının son incelemesinde, yetkilileri Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı ve sulh ceza hakimlikleri tarafından son üç yılda kaldırılan içerik, engellenen URL'ler ve web sitelerinin toplam sayısı hakkında, 5651 sayılı Kanun'un hangi maddelerine dayandıkları ve bu hakimlikler tarafından reddedilen engelleme taleplerinin sayısı ve bu kararların gerekçelerinden örnekler de belirtilerek, **istatistiksel veya mevcut diğer bilgileri sağlamaya** davet etmiştir.
4. Komite ayrıca, **ilgili içeriğe erişimin engellenmesinin mümkün olmadığı durumlarda**, bu tedbiri bir orantılılık değerlendirmesine tabi tutmadan **bir web sitesinin tamamına erişimin engellenmesine izin vermesinden**, mevzuatta herhangi bir gereklilik şartının bulunmadığından ve hakimleri orantılılık değerlendirmesi yapmaya zorlayan açık bir hükmün hala bulunmadığı anlamına geldiğinden, yasanın hala Avrupa Mahkemesi tarafından dile getirilen endişelere karşılık vermemesinden derin üzüntü duyduğunu belirtmiştir.
5. Daha da önemlisi Komite, hem yasağın kapsamı üzerinde sıkı bir kontrol hem de herhangi bir suiistimali önlemek için etkili bir yargı denetimi sağlayan yasal bir çerçevenin yokluğunda, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun **yetkilerine ilişkin endişelerini dile** getirmiştir.
6. Bu nedenle Komite, yetkilileri **bir kez daha** Avrupa Konseyi'nin ilgili materyallerinden, özellikle de Venedik Komisyonu'nun 5651 sayılı Kanun hakkındaki Görüşünden ilham almaya davet etmiş ve 5651 sayılı Kanun'un mevcut davalarda Avrupa Mahkemesi tarafından dile getirilen endişelere tam olarak yanıt vermesini sağlamak için, özellikle de tüm İnternet sitelerine toptan engelleme kararlarının uygulanmasında idarenin kötüye kullanımını önlemek için etkili güvenceler sağlayarak ve bu tür kararların orantılılığının değerlendirilmesini içeren etkili bir yargı denetimi

¹ *Ahmet Yıldırım/Türkiye*, no. 3111/10, 18.12.2012; *Cengiz ve diğerleri/Türkiye*, no. 48226/10 ve 14027/11, 01.12.2015.

² Bkz. İFÖD'ün İHD ve A19 ile ortak sunumu, DH-DD(2021)144 https://ifade.org.tr/reports/rule9/IFOD_Rule9_AhmetYildirim_Group_Submission.pdf; İFÖD'ün ikinci sunumu DH-DD(2023)112 https://ifade.org.tr/reports/rule9/IFOD_Rule9_AhmetYildirim_Group_Submission_2.pdf.

sağlayarak, daha fazla yasal değişiklik yapmaya çağırmıştır. Son olarak Komite, yetkilileri 31.03.2022 tarihine kadar yukarıdaki sorulara ilişkin bilgi vermeye davet etmiştir.³

7. Türk makamları, Komite tarafından Mart 2021 toplantısında dile getirilen **endişeleri dikkate almadan** ve talep edilen bilgileri sağlamadan ve dolayısıyla 5651 sayılı Kanun'u Sözleşme'nin gereklilikleriyle uyumlu hale getirmek için herhangi bir mevzuat değişikliği yapmadan, **09.10.2023 tarihinde gecikmiş bir Eylem Raporu sunmuş** ve mevcut davalarda başka bireysel ve genel tedbirlere gerek olmadığını savunarak Bakanlar Komitesini **denetimini kapatmaya** davet etmiştir.
8. Bu sunumun amacı, 5651 sayılı Kanun'un son dönemdeki uygulamalarına ilişkin olarak Komite'yi bilgilendirmektir. Bu bağlamda İFÖD, 5651 sayılı Kanun'dan kaynaklanan ve Kanun'la ilişkili olan sorunlara açıklık getirecektir. Mevcut sunumda, **ilk olarak**, Türk makamlarının 09.10.2023 tarihli Eylem Raporu, Komite'nin Mart 2021 tarihli kararına göre incelenecektir. **İkinci olarak**, İFÖD, Eylem Raporunda belirtilen mevzuat değişiklikleri ile ilgili bilgi verecektir. **Üçüncü** olarak İFÖD, Hükümet tarafından sunulan emsal kararları değerlendirecektir. **Son olarak** İFÖD, Komite'ye Türkiye'de uygulanan erişim engelleme ve içerik çıkarma uygulamalarına ilişkin güncel istatistikleri de sunacaktır.⁴

Ahmet Yıldırım Dava Grubu Arka Planı

9. *Ahmet Yıldırım* dava grubu, 5651 sayılı Kanun'un **öngörülebilirlik şartını karşılamayan** ve başvuru hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik bir toplumda sahip olmaları gereken güvenceleri sağlamayan 8. maddesine dayanılarak bir internet sitesinin tamamına erişimin engellenmesi tedbirinin başvuru hukukunun **bilgi alma ve yayma haklarına** müdahale teşkil etmesine ilişkindir. Avrupa Mahkemesi'ne göre, yasal tedbir, **önemli bir ikincil etkiye yol açan keyfi sonuçlar doğurmuştur**. Ayrıca, 8. madde idari bir organa (ve daha sonra BTK başkanına) **geniş yetkiler vermiştir**⁵ ve web sitelerinin engellenmesine ilişkin **hukuki inceleme usulü**, kötüye kullanımı önleme **kriterlerini karşılamak için yetersizdir**.
10. Bu kararların tam olarak uygulanması için gereken genel tedbirlerle ilgili olarak Bakanlar Komitesi, 5651 sayılı Kanun'un **öngörülebilirlik ve belirlilik gerekliliklerini** karşılamasını ve idare tarafından kötüye kullanımın **önlenmesi için etkili güvenceler** sağlamasını temin etmek üzere yetkilileri ilgili mevzuatı değiştirmeye çağırmıştır. Komite ayrıca, erişim engelleme tedbirlerinin **keyfi sonuçlar doğurmamasını** ve web sitelerine erişimin toptan engellenmesine yol açmamasını tavsiye etmiştir.
11. Türk Hükümeti bu gruba ilişkin üç ayrı eylem planı (2014 yılında [DH-DD (2014)161] ve [DH-DD (2014) 916], (2017 yılında [DH-DD (2017) 1157]) ve iki eylem raporu (2021 yılında [DH-DD (2021)51] ve 2023 yılında [DH-DD(2023)1194]) sunmuştur. Son iki eylem raporunda, Türk makamları 7188 ve 7253 sayılı Kanunlarla yapılan mevzuat değişikliklerine atıfta bulunmuştur. İFÖD, 26.01.2021 ve 17.01.2023 tarihlerinde bu vaka grubuna ilişkin iki Madde 9.2 bildirimini sunmuş ve Komite'ye o dönemde yeni kabul edilen yasal değişikliklerin bir değerlendirmesinin yanı sıra ilgili yasanın uygulanmasına ilişkin ayrıntılı istatistikler sağlamıştır.
12. İFÖD'ün önceki sunumlarında açıklandığı üzere, Avrupa Mahkemesi, **web sitelerine veya sosyal medya hesaplarına erişimin engellenmesi için gerekli standartları**, bu sunumda daha ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, daha önceki *Ahmet Yıldırım* ve *Cengiz ve Diğerleri*⁶ kararlarından **çok daha yükseğe çıkarmıştır**. Dolayısıyla Komite, Türkiye'deki yasal çerçevenin Mahkeme'nin

³ CM/Del/Dec(2021)1398/H46-31, para. 6 (Vurgular orijinalindedir).

⁴ Yaman Akdeniz ve Ozan Güven, EngelliWeb 2022: *Sulh Ceza Hakimliklerinin Gölgesinde Anayasa Mahkemesi*, Temmuz 2023, İfade Özgürlüğü Derneği, https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2022_Eng.pdf.

⁵ TİB Ağustos 2016'da kapatılmıştır. Daha sonra 5651 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmış ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı aynı görevi üstlenmiştir.

içtihatıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken bu genişletilmiş standartları dikkate almalıdır. Bu sunumda bir kez daha gösterileceği üzere, Türk hukuku Avrupa Mahkemesi'nin ne önceki ne de sonraki içtihatlarıyla uyumludur ve hem Temmuz 2020'de hem de Ekim 2022'de 5651 sayılı Kanun değiştirilirken bu yöndeki fırsat kaçırılmıştır.

Yetkililerin Son Eylem Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme

13. Yukarıda belirtildiği üzere, Komite, Venedik Komisyonu'nun 5651 sayılı Kanun hakkındaki görüşüne atıfta bulunarak, Hükümeti, 5651 sayılı Kanun'un mevcut dava grubunda Avrupa Mahkemesi tarafından dile getirilen endişelere tam olarak cevap vermesini sağlamak üzere mevzuat değişikliği yapmaya çağırmıştır. Venedik Komisyonu, Hükümet'e Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ("BTK") başkanının erişim engelleme kararı verme yetkisini kaldırmasını tavsiye etmiştir.⁷ Bununla birlikte, BTK başkanının erişim engelleme veya içerik çıkarma kararı verme yetkisini yürürlükten kaldıracak herhangi bir mevzuat değişikliği yapılmamıştır. **Aksine, İFÖD'ün bir önceki sunumunda açıklandığı üzere, BTK başkanına verilen yetki, Ekim 2022'de 7418 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle daha da genişletilmiştir. Ayrıca, 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesi, BTK başkanının keyfi idari erişim engelleme veya içerik çıkarma kararlarına karşı herhangi bir müteakip yargısal denetim usulü öngörmemektedir. Dolayısıyla, Türkiye'deki yasal çerçeve henüz Sözleşme standartlarını karşılamamaktadır.**
14. Ayrıca, son Eylem Raporu, ilgili bilgiler daha önce Komite'ye sunulmuş olmasına rağmen, 2019 ve 2020 yıllarında 5651 sayılı Kanun'da yapılan yasal değişikliklerin bir özeti ile başlamaktadır. Öte yandan, Eylem Raporu, İFÖD'ün daha önceki sunumunda Komite'yi yapılan ilgili değişikliklerle ilgili olarak bilgilendirdiği 13.10.2022 tarih ve 7418 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler hakkında herhangi bir bilgi içermemektedir.
15. Yasal çerçeveye ilişkin olarak Eylem Raporu, 5651 sayılı Kanun'un 8/17. maddesine atıfta bulunarak, bir kez daha, internet sitelerine erişimin toptan engellenmesi için yasal dayanakların mevcut olduğunu savunmaktadır (§§ 13-15). Bununla birlikte, *Ahmet Yıldırım* kararının *obiter dictum*'u ve bu dava grubunun denetiminin odak noktası, yalnızca başvuruların ifade özgürlüğüne yapılan söz konusu müdahalenin yasal dayanağının bulunmamasıyla ilgili olmayıp aynı zamanda bu tür yasal hükümlerin niteliğini de kapsamaktadır. Yasanın bugünkü haliyle, BTK başkanının hakim onayı olmaksızın bir web sitesinin tamamını engelleme yetkisi devam etmektedir ve İFÖD'ün önceki sunumunda açıklandığı üzere, bu yetki son değişikliklerle daha da genişletilmiştir. Bu hükümden bağımsız olarak, 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesi, taraf devletlerin çevrimiçi erişim engelleme ve/veya içerik çıkarma tedbirleri yoluyla ifade özgürlüğüne müdahale ederken uymaları **gereken usule ilişkin güvencelerin** de gerisinde kalmaktadır.⁸
16. BTK'nin uygulamasına ilişkin olarak yetkililer, BTK başkanının 8, 8/A ve 9/A maddelerini uygularken "bildir ve kaldır" mekanizmasını kullandığını ileri sürmektedir (§§ 21-22). Bu bağlamda yetkililer, toptan engellenmenin **son çare** olduğunu ve bu şekilde ifade özgürlüğü ve bilgi alma hakkının aynı web sitesindeki suç teşkil etmeyen içerik açısından daha iyi korunduğunu savunmaktadır (paragraf 15). Ancak yetkililer, atıfta buldukları "**son çare**"nin uygulamada her zaman "**ilk çare**" haline geldiği gerçeğini açıklayamamaktadır. **İlk olarak, Hükümet'in "bildirim ve yayından kaldırma mekanizması" tanımını kusurludur (§§ 21-24).**

⁶ *Vladimir Kharitonov/Rusya*, no. 10795/14, 23.06.2020; *OOO Flavus ve diğerleri/Rusya*, no. 12468/15 23489/15 19074/16, 23.06.2020; *Bulgakov/Rusya*, no. 20159/15, 23.06.2020; *Engels/Rusya*, no. 61919/16, 23.06.2020.

⁷ Venedik Komisyonu, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (No. 805/2015) hakkında Görüş CDL-AD(2016)011, para. 53.

⁸ *OOO Flavus ve diğerleri/Rusya*, no. 12468/15 23489/15 19074/16, 23.06.2020; *Bulgakov/Rusya*, no. 20159/15, 23.06.2020; *Engels/Rusya*, no. 61919/16, 23.06.2020; *Vladimir Kharitonov/Rusya*, no. 10795/14, 23.06.2020.

Madde 8’de **yasal bir prosedür olarak yer alan** bir “bildirim ve yayından kaldırma mekanizması” bulunmamaktadır. **Yetkililer aksini iddia etse** de (bkz. §§ 21-24) bu doğru değildir. Aynı şekilde, uygulamada idari makamlar veya sulh ceza hakimlikleri, Mahkeme’nin bu tür tedbirlerin gerekliliğine ilişkin son çare vurgusuna rağmen, içerik çıkarma/erişim engelleme kararı vermeden önce herhangi bir bildirimde bulunmamaktadır.⁹

17. BTK başkanı ve/veya hakimlikler içeriğin çıkarılmasına karar verebilir, çünkü erişim engellemeye ek olarak **içeriğin çıkarılması da** 8. maddede bir tedbir olarak öngörülmüştür. Ancak, 8. maddede **usuli güvenceler de** dahil olmak üzere **ayrıntılı prosedürler** veya ihbara dayalı böyle bir mekanizmanın uygulamada nasıl işlemesi gerektiğine dair ilgili düzenlemeler bulunmamaktadır. Hükümet’in argümanı, yüzeysel olarak, bildirilen içeriğin herhangi bir hukuki usuli süreç işletilmeksizin kaldırılması yönünde dayatılan ısrara dayanmaktadır (**bkz. § 24**). Bildirilen içerik istendiği gibi kaldırılmazsa, Hükümetin atıfta bulunduğu **son çare seçeneği her zaman ilk çare haline gelmektedir**. Dahası, Hükümetin atıfta bulunduğu teknik yetersizlik, yasadışı olduğu iddia edilen içeriğe erişimi engellemeye çalışırken web siteleri ve platformlar aracılığıyla erişilebilen yasal içeriğe erişimin engellenmesiyle sonuçlanmaktadır. Aslında, 8/A maddesi kapsamındaki mevcut uygulamanın da gösterdiği gibi, çoğu zaman haber sitelerine¹⁰ ve hatta Wikipedia¹¹ gibi platformlara toptan erişim engellenmektedir. Dolayısıyla sözde “bildirim ve yayından kaldırma” uygulaması kaçınılmaz olarak **“Biz Söyleriz Siz Kaldırırız Yoksa Sitenizi Engelleriz Modeline”** dönüşmektedir.

18. Kusurlu Türk modeli, Hükümetin favori bildirim ve yayından çıkarma yaklaşımını resmileştiren herhangi bir yasal dayanağa sahip olmadığından¹² ve yasal süreçte usul güvenceleri veya herhangi bir itiraz mekanizması bulunmadığından **“Size Söyleriz ve Kaldırırız Yoksa Web Sitenizi Engelleriz Modeli”**, Sözleşme’nin 10. maddesi standartlarının gerisinde kalmaktadır.¹³ Avrupa Mahkemesi, *Engels/Rusya* kararında, söz konusu davada başvuranın **“yasadışı olduğu iddia edilen içeriği çıkarmak ile tüm web sitesine erişimin engellenmesi arasında bir seçimle karşı karşıya kaldığını”** ve bunun **“başvuranın engelleme tedbirinden kaçınmak için içeriği çıkarılmasına neden olduğunu”** belirtmiştir. Mahkeme’ye göre, bu durum **“bilgi alma ve verme hakkına bir kamu otoritesinin müdahalesi”** anlamına gelmektedir, zira 10. madde sadece bilgi verme hakkını değil, aynı zamanda halkın bilgi alma hakkını da güvence altına almaktadır.¹⁴ Mahkeme’ye göre, **“böylesine muğlak ve aşırı geniş bir yasal hüküm, öngörülebilirlik şartını karşılamamaktadır**. Başvurucu gibi web sitesi sahiplerine, hangi içeriğin yasaklanabileceğini önceden bilemeyecekleri ve web sitelerinin tamamına karşı bir engelleme tedbirine yol açabileceği için, **davranışlarını düzenleme fırsatı vermemektedir.”**¹⁵

19. Başka bir deyişle, bir web sitesinin tamamına erişimin engellenmesinin son çare olarak uygulanmasını garanti altına alacak hiçbir usuli güvence bulunmamaktadır. Türk yasal çerçevesinin genişletilmiş AİHM standartları ile uyumlu hale getirilmesi için toptan engellemeye

⁹ *OOO Flavus ve Diğerleri/Rusya*, § 40.

¹⁰ Ali Ergin Demirhan (Sendika.Org), B. No: 2015/16368, 11.03.2020; Ali Ergin Demirhan (2) (Sendika.Org) B.No: 2017/35947, 09.09.2020; Cahit Yiğit (Yüksekoguncel.com), B. No. No: 2016/2736, 27.11.2019; Tahsin Kandamar (Siyasihaber.org & Siyasihaber1.org), B. No. No: 2016/213, 28.11.2019.

¹¹ Wikimedia Vakfı ve Diğerleri, B. No: 2017/22355, 26.12.2019.

¹² Bu tür bir bildirim ve kaldırma prosedürü 5651 sayılı Kanun’un 8, 8/A, 9 veya 9/A maddelerinde öngörülmemiştir.

¹³ Bkz. *OOO Flavus ve Diğerleri/Rusya*, no. 12468/15, 23.06.2020, §§ 38-44; *Ahmet Yıldırım/Türkiye*, no. 3111/10, AİHM 2012, § 66; *Kablis/Rusya*, no. 48310/16 ve 59663/17, 30.04.2019, § 94. Ayrıca bkz. *Bulgakov/Rusya*, no. 20159/15, 23.06.2020; *Engels/Rusya*, no. 61919/16, 23.06.2020; *Vladimir Kharitonov/Rusya*, no. 10795/14, 23.06.2020.

¹⁴ *Engels/Rusya*, no. 61919/16, 23.06.2020, § 25.

¹⁵ *Ibid*, § 27.

yalnızca tüm web sitesinin çocuk istismarı gibi suç teşkil eden materyaller içerdiği istisnai durumlarda başvurulabilmesi sağlanmalıdır.

20. Yetkililer ayrıca “**https güvenli protokolü**” kullanan içerik ve web sitelerine erişimin engellenmesinin zorluklarına atıfta bulunmakta (bkz. §§ 24-25) ve “teknik engeller nedeniyle zararlı içerik barındıran web sitesinin tamamına erişimin engellenmesinin bir tercih değil zorunluluk olduğunu” belirtmektedir. Bu durumda, hükümet, mümkün olan tek seçenek web sitesinin tamamına erişimin engellenmesidir” (bkz. § 25) demektedir. Bununla birlikte, Avrupa Mahkemesi tarafından açıkça belirtildiği üzere, “**istisnai koşullar yasadışı içeriğin engellenmesini haklı gösterdiğinde, engelleme kararını veren bir Devlet kurumu, tedbirin yasadışı içeriği kesin olarak hedeflediğinden ve uygulama biçimine bakılmaksızın keyfi veya aşırı etkileri olmadığından emin olmalıdır.** Yasadışı içerik veya web sitelerini hedef alan bir tedbirin **ikincil etkisi olarak yasal içerik veya web sitelerine müdahale eden gelişigüzel bir** engelleme tedbiri, bu tür web sitelerinin sahiplerinin haklarına keyfi müdahale anlamına gelir.”¹⁶
21. Her halükarda, Avrupa Mahkemesi’nin içtihadına göre, sosyal medya platformlarının yanı sıra Wikipedia ve haber siteleri gibi platformlara erişimin engellenmesi için hiçbir gerekçe olamayacaktır. Aslında Mahkeme ayrıca “**bir web sitesinin tamamına erişimi engelleyen bir tedbirin, yasadışı içeriği hedef alan ilk kararın altında yatan gerekçeden ayrı ve farklı olarak ve Sözleşme’nin 10. Maddesi uyarınca Mahkeme tarafından belirlenen ve uygulanan kriterlere** atıfta bulunarak kendi başına **gerekçelendirilmesi gerektiğini**” belirtmektedir.¹⁷
22. Halihazırda, Google Sites (bkz. *Ahmet Yıldırım*) veya daha da önemlisi YouTube (bkz. *Cengiz ve Diğerleri*) gibi platformların BTK Başkanı’ndan gelen “bildirim ve kaldırma” bildirimine uymamaları halinde toptan bir engelleme kararına maruz kalmalarını önlemek için **hiçbir usuli güvence** veya **ikincil etkiye karşı güvence bulunmamaktadır.**
23. Bunun yanında yetkililer, sosyal medya sağlayıcı şirketlerin Türkiye’de temsilcilik açmasının web sitelerine topyekûn erişimin engellenmesi uygulamasını sınırlandıracağını da ileri sürmüştür (§ 16). Bununla birlikte, yetkililer, söz konusu değişikliğin son üç yıl içinde toptan erişim engelleme uygulamasını nasıl etkilediğine dair herhangi bir bilgi sunmamıştır.
24. Son olarak, yetkililer 2020 yılında 7253 sayılı Kanun ile getirilen “**içerik çıkarma**” tedbirinin “**erişim engellemeye kıyasla daha az ağır** bir tedbir” olduğunu iddia etmektedir (§ 19). Ancak, bu iddiayı destekleyecek hiçbir istatistik sunmamaktadırlar. Aksine, içerik çıkarma erişim engellemeden daha katı bir tedbirdir. Bunun nedeni, BTK Başkanı’nın re’sen aldığı kararların **yargı onayına tabi olmadığı göz önüne alındığında**, böyle bir tedbirin içerik sağlayıcıları **yasal süreç** olmaksızın içeriği çıkarmaya zorlamasıdır.
25. **Yargısal uygulama** açısından, Eylem Raporu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda (§ 29) yer alan mahkemelerin gerekçeli karar verme konusundaki genel yükümlülüklerine ilişkin yasal hükümlerin bir dökümünü yaparak devam etmektedir. Açıkça ki, ne söz konusu düzenlemeler Komite tarafından yöneltilen sorularla ilgisi vardır ne de bu dava grubunun gösterdiği gibi 5651 sayılı Kanunun 8. maddesi gibi maddi hukuk kurallarında öngörülme-yen yasal güvencelerin yokluğunda mahkemeleri yeterince gerekçeli kararlar vermeye zorlayabilecekler.
26. Ayrıca, Hükümet görüşünde, Anayasa Mahkemesi içtihadının Avrupa Mahkemesi içtihadıyla uyumunun göstergesi olarak *Wikimedia Foundation Inc.*,¹⁸ *Yaman Akdeniz ve Diğerleri*¹⁹ ve *YouTube*²⁰ kararlarına atıfta bulunmaktadır. **Öncelikle**, bu kararlardan birinin (*Wikimedia Vakfı*)

¹⁶ Vladimir Kharitonov/Rusya, no. 10795/14, 23.06.2020, § 46.

¹⁷ *Ibid*, § 38.

¹⁸ Wikimedia Vakfı ve Diğerleri, B. No. No: 2017/22355, 26.12.2019.

¹⁹ Yaman Akdeniz ve Diğerleri, B.No. No: 2014/3986, 02.04.2014.

²⁰ YouTube LLC Corporation Service Company ve Diğerleri [GK], B. No: 2014/4705, 29.05.2014.

5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesiyle ilgili olduğunu ve dolayısıyla 8. maddeyle ilgili olmadığını belirtmek gerekir. Diğer iki karar ise AİHM'in *Cengiz ve Diğerleri* kararından önce verilmiştir. Anayasa Mahkemesi 2014 yılından bu yana 8. maddeyi içeren bir bireysel başvuru kararı vermemiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi, 5651 sayılı Kanun'un 8/4 maddesinde BTK Başkanı'na tanınan yurt dışında yerleşik müstehcen siteleri engelleme yetkisini, kuralın kapsamının öngörülemez olduğu gerekçesiyle iptal etmiştir.²¹ Bununla birlikte, İFÖD'ün önceki bildiriminde açıklandığı üzere, BTK başkanının idari olarak erişimi engelleme ve içeriği kaldırma yetkisinin kapsamı, Ekim 2022'de 7418 sayılı Kanun ile yurt içinde veya yurt dışında barındırılmaları arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın 8/1. maddede belirtilen tüm suçları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Böylece, Anayasa Mahkemesi'nin "hâkim onayı olmaksızın idareye re'sen erişim engelleme kararı verme yetkisi tanıdığı" gerekçesiyle "öngörülebilirlik" ilkesine aykırı bulunduğu yetki BTK Başkanı'na iade edilmiş ve Anayasa Mahkemesi'nin kararı bir kenara atılmıştır.

27. **İkinci olarak**, İFÖD'ün 2022 tarihli EngelliWeb raporunda tespit edildiği üzere, Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen, 2020-2022 yılları arasında yerel mahkemeler tarafından verilen 8/A kararlarının hiçbirinde Anayasa Mahkemesi'nin 8/A maddesine ilişkin içtihadına atıf yapılmamış veya Mahkeme tarafından 8/A maddesinin uygulanmasına ilişkin geliştirilen ilkeler değerlendirilmemiştir.²²
28. **Üçüncü olarak**, OdaTV, Independent Türkçe ve JinNews gibi haber platformları, ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini tespit eden 8/A maddesiyle ilgili Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen, 5651 sayılı Kanun'un 8/A maddesine tabi olarak birbirini izleyen engelleme kararlarıyla engellenmiştir.²³ Anayasa Mahkemesi Eylül 2020'den bu yana herhangi bir 8/A başvurusu hakkında karar vermezken JinNews, OdaTV ve Independent Türkçe için ilgili Anayasa Mahkemesi başvuruları çok uzun süredir Mahkeme önünde beklemektedir. 8/A maddesi de en az 8. madde kadar sorunlu olmaya devam etmektedir ve 2022 yılında **Kanada Ulusal Film Kurulu'nun** resmi internet sitesine ve internet müzik ve podcast platformu **iHeart.com'un** internet sitesine erişim, Çanakkale İl Jandarma Komutanlığı'nın talebi ve Çanakkale 1. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararıyla açık bir şekilde engellenmiştir.²⁴ Ayrıca, popüler Ekşi Sözlük platformuna erişim de Şubat 2023'te 8/A maddesi uyarınca engellenmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 8/A maddesine ilişkin kararlarında benimsediği ilkesel yaklaşıma rağmen, 2022 yılında 72 farklı sulh ceza hâkimliği tarafından verilen 461 kararın hiçbirinde Anayasa Mahkemesi'nin 8/A'ya ilişkin kararlarına atıfta bulunulmamıştır.²⁵ Sulh Ceza Hâkimliklerinin performansının önceki yıllarda daha iyi olduğunun söylenmesi de mümkün değildir.
29. Yukarıdaki analiz ve gözlemler ışığında, Türkiye'deki yasal çerçevenin ve yargı uygulamalarının Mahkeme standartları ve Komite tavsiyeleri ile uyumlu olmadığı açıktır.

Hükümet Tarafından Sunulan Emsal Kararlara İlişkin Gözlemler

30. Hükümet, Ekim 2023 tarihli Eylem Raporunda, erişim engelleme taleplerinin çeşitli sulh ceza hakimlikleri tarafından kabul edildiği **üç ayrı yerel mahkeme kararına** atıfta bulunmuşlardır.²⁶ **Sunulan örneklerin hiçbirinin BTK Başkanı tarafından** Kanun'un 8/4 maddesi uyarınca

²¹ AYM, E. 2015/76., K. 2017/153, K.T. 15.11.2017, R.G. 7.2.2018 - 30325.

²² EngelliWeb 2022, s. 36.

²³ Bkz: BirGün İletişim ve Yayıncılık Ticaret A.Ş., B. No: 2015/18936, 22.05.2019; Baransav ve Keskin Kalem Yay. Tic. A.Ş., B. No: 2015/18581, 26.09.2019 B. No: 2015/18581, 26.09.2019; Cahit Yiğit (Yuksekovaguncel.com), B. No: 2016/2736, 27.11.2019; Tahsin Kandamar (Siyasihaber.org & Siyasihaber1.org), B. No: 2016/213, 28.11.2019; Wikimedia Vakfı ve Diğerleri, B. No: 2017/22355, 26.12.2019; Ali Ergin Demirhan (Sendika.Org), B. No: 2015/16368, 11.03.2020; Ali Ergin Demirhan (2) (Sendika.Org) B. No: 2017/35947, 09.09.2020.

²⁴ Çanakkale 1. Sulh Ceza Hakimliği, 2022/3482, 26.10.2022.

²⁵ EngelliWeb 2022, s. 36.

verilen erişim **engelleme kararlarının yargısal denetimiyle ilgili olmadığı, en baştan** vurgulanmalıdır. Sunulan kararlardan ikisi İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 5651 sayılı Kanun'un 8/1 maddesi (müstehcen içerik) kapsamında, diğeri ise Türk Eczacıları Birliği tarafından 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesi kapsamında söz konusu yayınların sağlığa zararlı madde temini suçunu oluşturduğu gerekçesiyle talep edilmiştir. Emsal kararların tamamında erişimin engellenmesi talepleri ilgili sulh ceza hakimlikleri tarafından kabul edilmiştir. Yetkililer, bu kararların hiçbirinde toptan engelleme kararı verilmediğini savunmaktadır. Bununla birlikte, **bu taleplerin hiçbirinde bir internet sitesinin tamamının engellenmesi talep edilmemiş** ve toptan erişim engelleme tedbirinin uygulanmasına gerek duyulmamıştır. Başka bir deyişle, tüm talepler belirli URL adreslerinin engellenmesini içermektedir ve ilgili sulh ceza hâkimlikleri tüm talepleri kabul etmiştir (İzmir 6. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 2020/757 D. İş sayılı 11.02.2020 tarihli kararı, 57 belirli adresin engellenmesini içermektedir; İzmir 6. Sulh Ceza Hâkimliği'nin 2023/5252 D. İş sayılı 29.08.2023 tarihli kararı, iki adet tweetin engellenmesini içermektedir). Sadece Ankara 10. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararında, Türk Eczacıları Birliği, bir ilaç kurye hizmetini içeren bir web sitesinin ve belirli bir URL'nin engellenmesini talep etmiştir. Ancak hakimlik, web sitesinin engellenmesini usul yönünden reddetmiş ve URL adresinin engellenmesine karar vermiştir.

31. Bu kararların hiçbirisi sulh ceza hakimliklerinin Anayasa Mahkemesi veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarını takip ettiğini göstermemektedir. Bu nedenle yetkililer, 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinin Sözleşme içtihadının gerektirdiği yasallık standartlarını karşıladığını veya bu hükmün, çevrimiçi erişim engelleme tedbirleri yoluyla ifade özgürlüğüne müdahale ederken sözleşmecî devletler tarafından gözetilmesi gereken **usule ilişkin güvenceleri** karşıladığını göstermek için **neredeyse hiçbir kanıt** sunmamaktadır.²⁷ Daha da endişe verici olanı, **yetkililer BTK başkanının herhangi bir kararını sunmamıştır** ve Başkanın kararlarının arkasındaki gizlilik devam ederken, kararlarının Anayasa Mahkemesi veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi standartlarına uygun olduğuna dair hiçbir kanıt yoktur.

İFÖD'ün 5651 Sayılı Kanun'un 8. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Gözlemleri

32. Yetkililer 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinin uygulanmasına ilişkin istatistikleri açıklamayı ısrarla reddetmektedir. Eylem Raporu, 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesi kapsamında uygulanan erişim engelleme tedbirlerinin %99,76'sının çocukların cinsel istismarı, fuhuş, müstehcenlik, yasadışı bahis ve kumar suçlarıyla ilgili olduğunu iddia etse de yetkililer bu iddiayı doğrulayacak ayrıntılı istatistikler sunmayı reddetmektedir. BTK, 2009 yılından bu yana bilgi edinme özgürlüğü talebi bağlamında ilgili istatistikleri sağlamayı reddetmektedir ve bu talebe ilişkin dava nihayet Şubat 2023'te Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında yer almıştır. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, *Yaman Akdeniz (2)* davasında oybirliğiyle, başvurucunun o dönemdeki erişim engelleme istatistiklerine ilişkin bilgi edinme talebinin reddedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.²⁸ Daha sonra, İdare Mahkemesi Anayasa Mahkemesi'nin kararını uygulamış ve BTK'nin erişim engelleme istatistiklerini yayınlamasına karar vermiş olmasına rağmen BTK, talep edilen bilgileri vermeyi reddetmiştir. Bunun üzerine, İFÖD'ün kurucularından biri olan başvurucu (*Yaman Akdeniz*), mahkeme kararına uymadığı gerekçesiyle 27.10.2023 tarihinde sorumlu makamın yetkilisi hakkında suç duyurusunda bulunmuştur.

²⁶ Hükümet, 06.10.2023 tarihli sunumuna ekli üç emsal karar sunmuştur: İzmir 6. Sulh Ceza Hakimliği'nin iki kararı ve Ankara 10. Sulh Ceza Hakimliği'nin bir kararı.

²⁷ OOO Flavus ve Diğerleri/Rusya, no. 12468/15 23489/15 19074/16, 23.06.2020; Bulgakov/Rusya, no. 20159/15, 23.06.2020; Engels/Rusya, no. 61919/16, 23.06.2020; Vladimir Kharitonov/Rusya, no. 10795/14, 23.06.2020.

²⁸ *Yaman Akdeniz (2)* [GK], B. No: 2016/6815, 15.02.2023.

33. Yukarıda da belirtildiği üzere, 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesinin uygulanması son **derece sorunlu** ve Sözleşme standartlarıyla çelişkili **olmaya devam etmektedir**. Bu bağlamda İFÖD, 2022 EngelliWeb Raporu'nda kamuoyuna sunulan verilere dayanan ilgili istatistikleri Komite'ye sunmak istemektedir.²⁹
34. İlk olarak, 2022 yılı sonu itibarıyla Türkiye'den **712.558 web sitesi engellenmiştir**. 2022 yılı boyunca **137.717 web sitesi** engellenirken, önceki yıllara göre önemli bir artış gözlenmektedir (2021: **107.714**, 2020: **58.872**, 2019: **61.383**, 2018: **94.601**). Dolayısıyla erişim engelleme uygulamaları 2022 yılında da artarak devam etmiş, 5651 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği ve erişim engelleme uygulamalarının başladığı tarihten bu yana geçen 16 yıllık dönemin (2007-2022) ortalamasının (yıllık **44.535** web sitesi) çok üzerinde bir sayıya ulaşılmıştır. 2022 yılı boyunca erişime engellenen web sitelerinin büyük çoğunluğu BTK Başkanı tarafından engellenmiştir [**109.037 (%79)**]. Benzer şekilde, 2022 yılı sonu itibarıyla Türkiye'den erişime engellenen **712.558 internet sitesinin 625.640'ı (%87)** 5651 sayılı Kanun'un 8. maddesine tabi idari engelleme kararlarıyla engellenmiştir.³⁰ Yargı organları ise 2007-2022 döneminde **43.938 (%6)** web sitesine erişimin engellenmesinden sorumludur. BTK Başkanı tarafından verilen tüm engelleme kararları arasında, İFÖD bu kararın bozulduğu tek bir örnekten haberdar değildir.
35. İFÖD, Komite'yi 1398. toplantısında Hükümet tarafından ayrıntılı bilgi sunulmasına ilişkin talebini yinelemeye davet etmenin yanı sıra, Komite'nin **Hükümetten BTK Başkanı tarafından verilen engelleme/içerik çıkarma kararlarının yargısal denetimine ilişkin ayrıntılı niteliksel ve niceliksel veriler** sunmasını talep etmesini önermektedir. İFÖD, Komite'nin Hükümet'ten BTK Başkanı tarafından verilen engelleme kararlarının idare mahkemelerince iptal edildiği emsal kararları ve bu kararların arkasındaki hukuki gerekçeleri sunmasını talep etmektedir.
36. İFÖD, Hükümet'in iddialarının aksine, 5651 sayılı Kanun'un **Sözleşme'nin 10. maddesindeki öngörülebilirlik şartını** hala **karşılamadığı** ve BTK Başkanı ve sulh ceza hakimlikleri de dahil olmak üzere kamu makamlarının yetkilerini kötüye kullanmalarına karşı **herhangi bir güvence sağlamadığı** görüşündedir. Dolayısıyla, mevzuat değişiklikleri, internette ifade özgürlüğüne **keyfi müdahalelere karşı gerekli güvenceleri sağlamamıştır**. Ayrıca, iç hukuk uygulaması 5651 sayılı Kanun'un uygulanmasında etkili yasal güvenceler sağlamaktan uzaktır.
37. Yukarıda sunulan bilgi ve istatistikler, BTK başkanının ve sulh ceza hakimliklerinin Anayasa Mahkemesi ve Avrupa Mahkemesi içtihatlarını **sistemik olarak göz ardı ettiğini** göstermektedir. Bu bakımdan, Türkiye'nin idari ve yargısal uygulamasının yerleşmiş olduğunu veya toptan erişim engellenmenin ikincil etkilerine karşı etkili usuli güvenceler veya teminatlar sağladığını iddia etmek mümkün değildir. Bu nedenle rastgele seçilmiş birkaç hakimlik kararının varlığının, yargısal uygulamaların iyileştiğini gösterdiği kabul edilemez.

Sonuç ve Öneriler

1. Sulh ceza hâkimlikleri ve idari makamlar tarafından verilen erişim engelleme ve içerik çıkarma kararlarına ilişkin sistematik sorunlar devam etmektedir.
2. Yasal çerçeve öngörülebilir olmaktan uzaktır ve web sitesi sahiplerinin veya içerik sağlayıcıların yargılama sırasında haklarını savunmaları için usule ilişkin güvenceler sağlamamaktadır. 5651 sayılı Kanun, sulh ceza hakimliklerinin ve BTK Başkanının tüm internet sitelerine erişimin engellenmesine karar vermesine imkan tanımaya devam etmektedir ve yasal hükümler, toptan erişim engellenmenin ikincil etkisine karşı güvenceler içermemektedir.
3. Sonuç olarak, Kanunun 8. maddesi ve diğer hükümlerinde yapılan değişiklikler, İFÖD gibi STK'lerin yanı sıra AİHM ve Komite tarafından tespit edilen yapısal ve sistemik sorunları

²⁹ EngelliWeb 2022, s. 13.

³⁰ *Ibid*, s.16.

çözmemiştir. Gerçekleştirilen ve yetkililer tarafından dile getirilen yasal değişikliklerin hiçbiri gelecekte benzer engelleme kararlarının alınmasını engellemeyecektir.

4. Komite, Hükümeti “bildirim ve kaldırma” mekanizmasının yasal dayanağını açıklamaya, bu usûlü uygulayan ulusal makamları belirtmeye ve bu konuda bazı örnekler ve kararlar vermeye davet etmelidir.
5. Bakanlar Komitesi ayrıca Hükümetten erişim engelleme ve/veya içerik çıkarma tedbirleri hakkında ayrıntılı istatistik veri sağlamasını istemeye devam etmelidir.
6. İFÖD, bu sunumda yapılan ayrıntılı analize dayanarak, Bakanlar Komitesi’ni *Ahmet Yıldırım* dava grubunun **incelemesini kapatmamaya** ve sorun hala devam ettiğinden ve daha yakından inceleme gerektirdiğinden bu grubu **nitelikli izleme kapsamında incelemeye devam etmeye** davet etmektedir.

İfade Özgürlüğü Derneği - İFÖD (Türkiye)

Web: <https://ifade.org.tr> **Twitter:** @ifadeorgtr

İfade Özgürlüğü Derneği (“İFÖD”), düşünce ve ifade **özgürlüğü** hakkını korumak ve geliştirmek amacıyla Ağustos 2017’de resmi olarak kurulmuştur. Dernek, herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne, bilgiye erişim ve bilgiyi yayma hakkına sahip olduğu bir toplum öngörmektedir.